

Lélekemelő

pszichiáterek egymás között

*Rotundák
szerelmese*

*Ferenczi Sándor
hazatér*

Cordélia hallgat és szeret

képek
hangulatok
könyvek

Lélekemelő

A Psychoeducatio-
Léleknevelés Alapítvány
és az EGIS szakmai-
kulturális magazinja a
Magyar Pszichiátriai
Társaság támogatásával.

Felelős szerkesztő:

B. Király Györgyi

Szaktanácsadó:

Füredi János és
Harmatta János

Koordinátor:

Turjányi Katalin

Munkatársak:

Bozsán Eta,
Bulla Bianka és
Vámos Éva

Tördelőszerkesztő:

Tusor Ildikó

A lap orvosok és egészség-
ügyi szakdolgozók számára
készül, terjesztik:
az EGIS orvos-látogatói,
beszerezhető a Léleknevelés
Alapítvány – XII. ker. Szilágyi
Erzsébet fasor 22.
Tel.: 275-2452 –, illetve a
Magyar Pszichiátriai Társaság
– II. ker. Hűvösvölgyi út 75/a.
Tel.: 275-0000 – titkárságán.

TÜKÖRBEN

Visszapillantás a Magyar Pszichiátriai Társaság
debreceni vándorgyűlésére

4

EMLÉKEZÉS

Prof. Degrell István nincs többé

8

Prof. Huszár Ilona halálhírének margójára

10

TEA HÁRMASBAN

Lipóttalanul

12

SZENVEDÉLY

A teremhokizó citerás

15

A rotundák szerelmese

16

ELŐDEINK

Ferenczi Sándor hazatér

18

APÁM NYOMDOKÁN

A családi ápolástól Madách Imre rajzáig

20

HORRIBLE DICTU

Értelmiségi vagy pszichiáter?

21

KÖNYVKIADÓK

A szuteréntől az Animuláig

22

KÖNYVAJÁNLÓ

Lélek az ezüstpapírban...

24

ÍZEK, ILLATOK

Próbáljon ki egy HAL-költeményt!

25

ISMERKEDŐ

Olimpiát nyert csoportterápiával

26

Cordelia hallgat és szeret...

28

KLUB HÁLÓ

Az EGIS a pszichiátria szolgálatában

30

Kedves Olvasó!

Az ősz hajú, öcsis Zsazsa, mint egy gyerek kántálja József Attila gyönyörű sorait: „ha megszeretlek kopogtatás nélkül bejöhetsz majd hozzám.” A gitáros Balkay Laci gálánsan kezét csókol neki, mire arcán üdvözült mosoly ömlik el. A Tárt Kapu Színház szereplőit nézve és hallgatva az embernek az a benyomása, hogy ez egy szeretetszínház, ahol a bezárt emberi lélek, a művészet segítségével kinyílik és szárnyra kél. Az élményt az egykori lipótmezői társulat nyújtja a Magyar Pszichiátriai Társaság XV. Vándorgyűlésén, Debrecenben a Kőlcsey Ferenc Művelődési ház hatalmas falai között. Mára nyoma sincs annak, hogy a társulat léte veszélyben forgott. A leépítés, a rombolás nemcsak a Tárt Kaput érte el, hanem az egész szakmát.

Ezért is lehetett a vándorgyűlés központi mottója: „Tudat, valóság, identitás”. Hiszen a rombolást mindig az építkezésnek kell követnie, ez pedig a számvetéssel kezdődik: hogy is állnak a dolgok, merre veszik az irányt, mi változott, hogyan élnek meg az érintettek – orvosok és betegek egyaránt – az átalakulásokat.

Meglepő az előadók állítása, miszerint a XXI. században Magyarországon még mindig stigma lelki zavarokkal küzdeni, még mindig dilisnek, bolondnak tekintik azt, aki nem tudja megoldani egyedül a problémáját. Pedig a gazdasági válság idején, amikor munkahelyek, autók, nyaralók, de még otthonok is köddé válnak lakóik feje felett, egyre nagyobb lelkierő kell ahhoz, hogy elviseljük a kihívásokat. Most kellene igazán oldani, kezelni a lelki kríziseket!

De kikkel, hol, hogyan? A konferencia számvetése nem ad túl sok okot a boldogságra. Miközben Románia számára az Európai Unió felvételi követelményévé tette a pszichiátriai intézmények létesítését, Magyarországon megszüntették az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetet. Ezzel a lépéssel persze felerősödött a pszichiáterek és ápolók kivándorlása Svédországba, Amerikába, Dániába. A beteggyógyítás radikális csökkenése szintén nem a gyógyítást segíti.

Ennek ellenére napsugaras élmények is érthetők a résztvevőket, ráadásul ott és akkor – Debrecenben január elején – ezek voltak többségben. Szívet melengető látvány például a Kenézy Kórház Nappali Részlegének pavilonjában, a barátságos kutyus, a helyszínen kipróbálható korongozás, no meg a foglalkozásterápiák keretében készült szőnyegek, kerámiák, kosarak, festmények. A művészetterápia nemrég még újdonságnak számító módszerével mára 5-6 ezer beteget kezelnek országszerte. A vándorgyűlésen egyébként öt művészetterápiás műhely is bemutatkozott.

El ne felejtsem: önök remekül énekelnek. Presser Gábor nagyszerű koncertje alatt a nézőtér valóságos kórusá alakult. Előtte a zeneszerző megjegyzi: „Egy örült rádiós szerint – ma reggel hallottam a felkonferálását – ezt a számot mindenki ismeri.” Aztán jellegzetes rekedtes hangján megszólal a „Mindenkinek csinálja”.

És tényleg, a strofákat nemcsak dúdolja, hanem remek memóriáról tanúbizonyságot adva szó szerint, pontosan éneklie a közönség. A reagálás nem marad el. „Van a pszichiátereknek kórusuk? Mert ha nincs, igazán csinálhatnának egyet, állítólag jó terapia” – jegyzi meg Presser, akinek C-dúr zongora szólója a mellettem ülő Gábor S. Pál szerint egyszerűen zseniális. De legalább ekkora élmény a friss pogácsa a szünetekben, a forralt bor este, a magunk készítette kép a festékszóró porgetésével, és a jóízű folyosói beszélgetések... Arról például, hogy vajon Egerben – ahol egy telephelyre vonták össze a pszichiátriai osztályokat – vagy Balassagyarmaton, ahol ott a nagy kert a terápiás foglalkozások számára – jobb-e betegnek lenni? Persze nemcsak szakmáról. Barátokról, barátnőkről, könyvekről, filmekről, apákról és fiúkról – sokan folytatják családi hagyományként a pszichiátriát – és szép emberi kapcsolatokról. Jó lenne egy optimista végkicsengés, de még nem teljesen jött el az ideje. Az egykori Lipótmező 200 fős kápolnájában fellépő Tárt Kapu Színháznak kezét nyújtott Kispest, befogadták őket, a társulat tagjai fátylat boríthatnak a keserűség hónapjaira. Ma még nem tudni pontosan, mi lesz az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben (OPNI) hosszú évtizedek alatt felhalmozott adatok, ismeretek sorsa, azonban egy aprócska fénysugár pislákol az alagút végén. A szakma öröme március huszadikán megnyitotta kapuit az új Országos Pszichiátriai Központ a Semmelweis Egyetem Pszichiátria és Pszichoterápiás Klinikájának épületében.

B. Király Györgyi

Rendhagyó összeállítást olvashatnak a debreceni vándorgyűlésről. Rendhagyó, mert a szerzőktől nem szakmai beszámolót kérünk, hanem szubjektív benyomásaik közreadását. Írjanak olyasmiről, ami megérintette a szívüket, lelküket, lenyomatot hagyott emlékezetükben.

Korongozás a Kenézy kórház Nappali Részlegének pavilonjában

Visszapillantás a Magyar Pszichiátriai Társaság debreceni vándorgyűlésére

Tringer László

Pár hét elteltével az emlékek kontúrjaikat veszítik, s megmarad az, ami múlhatatlan. Régóta azzal a szándékkal indulok neki egy szakmai rendezvénynek, hogy kevés tudomány, sok beszélgetés. Ahogy az idő múlik felettem, efemer ismeretek helyett szubjektív élmények, életsorsok válnak fontossá. Sőt az utóbbi időben előadást is ritkán tartok (minek szaporítsam a megtartottakat). Hanem azon igyekszem, hogy egy-egy értékes, régi kapcsolatról lesöpörjem a feledés porát, barátságot felújítsak, ápoljak, közös régi emlékeket felelevenítsek. Ilyen módon a kongresszusok és vándorgyűlések számomra

csak efféle rendezvényeken van mód együtt lenni.

Nos, a debreceni kongresszus ebből a szempontból nálam jelesre vizsgázott. Kezdődött azzal, hogy egyenesen betároltam a földalatti parkolóba, amelynek sem falát, sem oszlopait nem rádióztam le kocsim valamelyik sarkával. A szállodai elhelyezés minden kívánnivalót kielégített. Külön díjazom, hogy a szállás és a kongresszus helyszíne egymás mellett, de mégis elkülönítve foglal helyet. Nem kell kimenni a szabadba, ha a szállóból a kongresszus valamelyik tudományos ülésére igyekszünk. A kör – illetve gyűrű alakú tér – elrendezés ugyan próbára tette téri orientációt (kissé fogyatékos) képességeimet, de végül is beletanultam, hogy a kör melyik cikkelyében vagyok éppen, s nem kellett Kállai Jánost konzíliumba hívnom. Többször előfordult persze, hogy a balra tőlem karnyújtásnyira lévő célt úgy közelítettem meg, hogy körbejártam az egész épületet (jobb-bal tévesztés?).

igazán „szinten tartó tanfolyamok”. A kongresszusokat a szerint értékelem, mennyi lehetőséget biztosítanak az emberi találkozásokra, milyen körülményeket teremtenek egy-egy elmélyültebb beszélgetésre olyanokkal, akikkel többnyire

A kevés előadás, amit meghallgattam, megérte a fáradságot. Sokkal jobban örülök azonban, hogy többször válthattam pár szót a jókedvű Degrell Pistával, aki éppen rohant egyik helyről a másikra.

Módom volt több régi kapcsolat és ismeretség felfrissítésére, mert a környezet valóban számos lehetőséget biztosított nyugodt beszélgetésre. Nem kellett szemet lesütve elosonni a kiállítási standok munkatársai mellett sem, attól félve, hogy „behívna”.

A cégek munkatársai egyáltalán nem voltak tolakodók, szemben sok nemzetközi kongresszus kiállítóinak ügynökeivel. Összességében a kongresszus a magam kissé szokatlan elvárásainak a maga barátságos, korszerű, de nem hivalkodó atmoszférájával a legteljesebb mértékben meg tudott felelni. A szervezőkön kívül Debrecen városának is gratulálok, amely – szemben Budapesttel – felismerte a kongresszus-turizmusban rejlő lehetőségeket.

Lazáry Judit

TUDATosan készültem az MPT XV. vándorgyűlésére. Egyéni programtervet kreálni erre az eseményre minden évben csak kompromisszumokkal lehet. Egyrészt csábító a pszichiátriai „celebek” vérprofi előadásaira beülni, másrészt mindig kihívást jelent egy kicsit elkalandozni a társszakmák felé, na és persze ott vannak a kihagyhatatlan művészeti élmények. Ugyanakkor az összes eseményen egyszerre jelen lenni fizikai lehetetlenség. Idén ismét megpróbálkoztam a lehetetlennel. VALÓSÁGos felüdülés volt a hangulatos Debrecen városába megérkezni a pesti zűrzavarból. A konferencia vibráló, intellektuális, ugyanakkor közvetlen hangvételű atmoszférája már a megnyitó napján magával ragadott. Az emlegetett „nagyágyúk” hozták szokásos formájukat – idén sem okoztak csalódást.

Szakmai szempontból a konferencia egyik csúcspontja számomra Nagy László plenáris előadása volt, amely a pszichiátriai kórképek genetikai vizsgálatáról, valamint annak jövőjéről nyújtott egészen átfogó képet. Az előadás progresszív szellemisége és optimista kicsengése azt hiszem számos, hozzám hasonló, lelkes kutatónak sokat jelentett azok után, hogy a genetikába vetett „hit” az utóbbi időben elég komolyan megingott pszichiátriai körökben. Felejthetetlen kulturális élményként Horgas Eszter fuvolaművésznő magával ragadó „explorációját”, valamint Stark András kommentációjával kiegészített, Ingmar Bergman életművét bemutató filmet emelném ki. Ami a poszterszekciót illeti, meglepően nagy érdeklődésre tartott számot és azok az elszánt résztvevők, akik el tudtak szakadni a hömpölygő vándorgyűlés egyéb attrakcióitól (párhuzamosan Vágó István és Füredi János talkshowja zajlott), a legkülönbözőbb témákról hallhattak színes beszámolókat. IDENTITÁS szempontjából számomra – és az esemény hangulatából ítélve minden fiatal résztvevőnek – az idei MPT is

Bohóc a falon.
Balkay László a Tárt Kapu Színház előadásában

csak megerősítette azt, hogy jó helyen vagyunk. Azt hiszem, ennél többet nem adhat egy konferencia.

Lehóczky Pál

Határozott, magabiztos nézés. Kétséget nem hagy a felől, hogy a lehető legjobban választottam, amikor hozzá fordultam útbaigazításért. – „Buszsofőr vagyok itt Debrecenben, úgy ismerem a várost, mint a tenyereimet... Most itt visszafordul, végigmegy azon az úton ahonnan jött, és annál a nagy kereszteződésnél jobbra már látni fogja azt az uszodát, ami mellett van a Kölcsey Központ...” Hát nem volt... A magabiztos szemek a város másik végébe küldtek, miközben alig néhány száz méterre voltam a helyszíntől... A város másik végén, kicsit már kétkedve kérdeztem egy szimpatikus urat: „Kölcsey Központ?” Gondolkodó, önmagát meggyőző, nekem kommentáló szavak mellé kicsit inkább befelé figyelő, el-elkalandozó szemek. Mégis hiszek. Mit is tehetnék? Nem tarthatok népszavazást. Ha valakit megkérdezek hinnem kell neki... És az útbaigazítás pontos volt. Köszönöm utólag is...

Fürkésző, elmélyülten vizsgáló szemek, átható pillantását vettem észre a megnyitó vacsorán. Szinte

zavarba ejtően le nem vette a szemét a kollega rólam. Mit néz? Honnan ismerhetem? Ki lehet? Mitől, miért ez a vizslatás? Közeledik. Nyilván most kiderül... „Bocsánat. Khm... Szóval ön... mögött nem XY festőművész képe van?” Ja, kérem. Hát persze. A MODEM-ben egy csomó híres festő képe függött csak úgy a falon, és én pedig csak úgy egy villával és kezemben egy tányérral egyensúlyozva falatozgattam előttük, pont egy híres festő képét takarva ...

Oldalra tekintő, félszegen kukucskáló, majd azt feladó és egyértelmű segítséget kérő szempár és szavak: „Pedig... ezt tudom, ismerem, de hogy is van?”. Hát igen: teszt kitöltés a standon. A vizsga helyzet mindenkit kicsit feszültebbé, nebulóvá tesz, de itt nincs bukás, biztos a siker, jön a segítség... Én viszont oldalra nézek, el a hívogató, csalogató szempártól. Most nem... Majd, talán, legközelebb, ha erre járok...

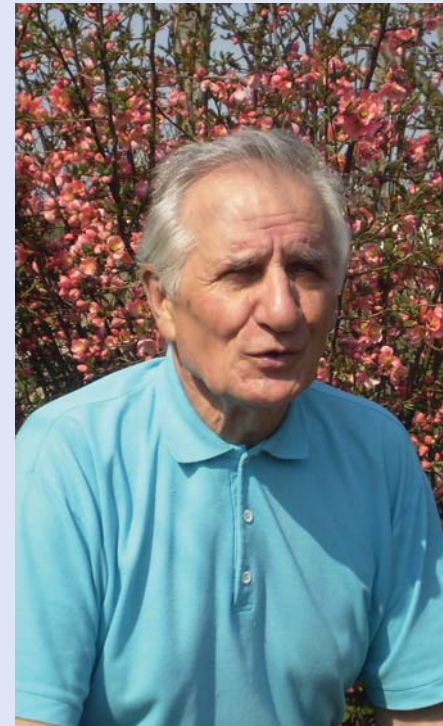
Magabiztos, nyílt, értelmes, okos, fiatal. Ez itt a világ élvonal. Nem hagy kétséget a felől, hogy bármit kérdezhetek. Pontos, kimerítő, a tudomány mai állása szerint a legkorosabb választ kapom: a poszter szekció első szerzője mondja szemembe, mint levezető elnöknek kutatásaik eredményét. Bámulok, hallgatom, és büszke vagyok: jó hogy ilyen fiatalok veszik át a staféta botot. Még elnézném, elhallgatnám..., de tovább kell lépni, és szembe kell nézni a... következő fiatalal...

Szóval szemek: tévútra vezetők, bizton útba igazítók, tétovák, megnyerők, fürkészők, okosak, fiatalok,

Presser Gábor megénekelte a közönséget

büszkék, orvosok, pszichiáterek, Debrecen, vándorgyűlés, hangulatok, emlékek.

Szűcs Attila

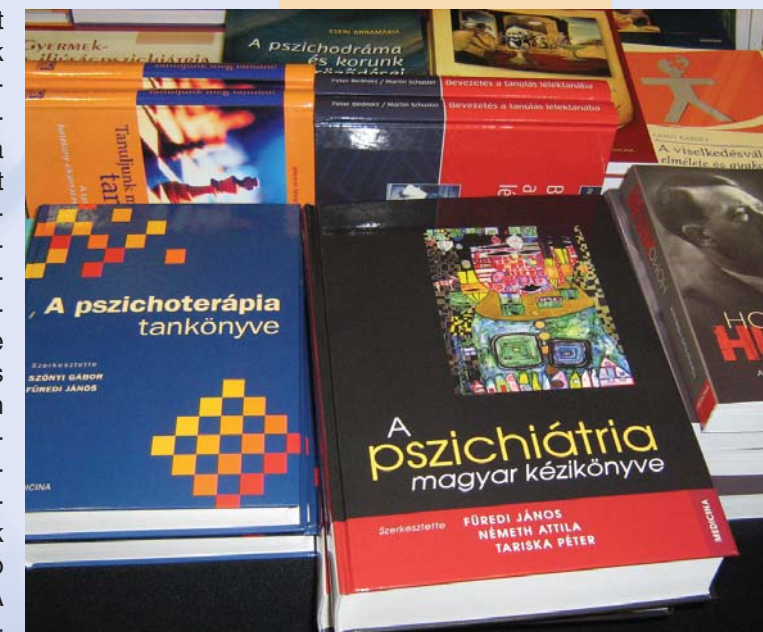
Sajnálom Petőfit: „Hej Debrecen, ha rád emlékezem” – szakad fel belőle a panasz... Bezzeg, ha ügyesebben választhatta volna meg születési idejét és pszichiáternek áll a poétaság helyett, vajon a „minek nevezzelek” lírai hangulatának megfelelő stílusban emlékezne-e meg a MPT 2009-es debreceni kongresszusáról? Valóban: minek nevezhető a körültekintő gondoskodásnak az a kongresszusról kongresszusra tökéletesedő formája, amit az MPT a tagságának biztosít? Debrecen nekem a mindig kiváló nyújtó üstökös sztárjaival – akik most is csávat húztak a szakma horizontján – a még nem igazán felkapott vagy alig ismert leendő, ma még csak tehetségüket csillogtató fiataljaival az eddigi szakmai rendezvények csúcsát jelentette. Ebben több tényező játszik szerepet. Debrecen az új Kölcsey Központjával (KK) nagyon szerencsés, mert áttekinthető, mert tiszta, mint a szó szoros értelmében maga a város is. A KK a „Kálvinista-róma” puritanizmusának, egyúttal hi-

valkodásmentes pragmatizmusának is szimbóluma lehetne. Védett hely, engem meleg és biztonságos méhkaptárra emlékeztet: a messziről ide repült fáradt dolgozó „méhecskék” a szervezők és a kapuőrök biztonságos gondoskodásának köszönhetően feltölthetők a következő esztendőre, feledehették ez elmúlt év nemtelen szakmai támadásait.

Védett és alaposan előtervezett körülmények között átélhették az összetartozás és sérthetlenség élményét. Itt és most erre az élményre, erre a megizmosodásra volt a legnagyobb szükség.

A kaptár-védettség biztosításáért csak két nevet emelek ki: Degrell professzor helyi szervező és Harmatta szervezőbizottsági- és MPT elnök nevét. Egyikükről a plenáris előadás bravúros és sajnos utolsó beugrása és tanulmány feldolgozása marad meg emlékezetünkben, érdemeit a lelkünkben kell, hogy őrizzük.

Másikuk, mint kongresszusaink szervezőbizottságának rutinos elnöke, a szakma évtizedeken át szürke eminenciása – jelenleg éppen (megérdemelten) MPT elnök –, érdemelne több figyelmet és elismerést. Vajon észrevettük a bátor újításokat (kiállítások, bázakerttyei betegek pompás bemutató előadása, stb.)? A színvonalas, zavarmentes programot és a szervezést? A szakmai színvonal és a felüdítő relaxációs-szórakoztató programok arányosságát? A gondoskodó, mindenhol egy lépéssel előttünk járást? Az édes gyermekét féltő gonddal körülvéző szülői szeretet tudja csak azt a biztonságos védettséget nyújtani, amit az MPT tagsága élvezhetett Debrecenben e néhány nap alatt.

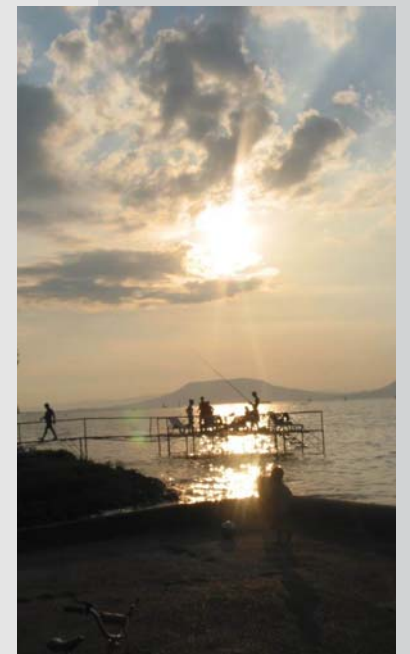

Prof. Degrell István nincs többé

A halál hirtelenül, váratlanul és kegyetlenül szakította el tőlünk Prof. Degrell Istvánt, a Debreceni Egyetem pszichiátria professzorát, 61 éves korában. Csak döbbenettel és együttérzéssel osztozunk a család, a munkatársak és mindazok gyászában, akik szerették és tisztelték Degrell professzort. Vidám kedélye, segítőkészsége, precizitása mindig jelen volt, szívesen vállalta a kollégiumi tagsággal és a Psychiatria Hungarica szerkesztésével járó feladatokat. A Magyar Pszichiátriai Társaság vezetőségének is tagja volt. A Debreceni Egyetem és a Magyar Pszichiátriai Társaság is saját halottjának tekintette. Temetésére nagyon sokan jöttek el, még külföldről is, hiszen sokan szerették. A részletes megemlékezéseket az MPT Tájékoztatójában és a Psychiatria Hungaricában olvashatjuk.

Degrell professzor szenvedélyesen szeretett fényképezni, számos szakmai esemény képi krónikása is volt. A Lélekemelőben most néhány szép és izgalmas képének bemutatásával veszünk tőle búcsút.

Egy halálhír margójára

Prof. Huszár Ilona, a Semmelweis Egyetem nyugalmazott tanára, 2009. február 27-én, hosszú betegség után elhunyt. Temetése szűk családi körben megtörtént.

Ennyi a porszár az tény, és most jöjjenek a szubjektív gondolatok öt pályatárs tollából. Egyetlen mondatot kértünk. Az olykor anekdotának tűnő, vagy éppen az utód nevelését hangsúlyozó történetekből kiviláglik egy, a korát megelőző, a minőséget, a szakmai tudást és az emberséget előtérbe helyező aszszony jelleme.

Szándékosan nem hívom „Professzor Asszonynak”, azt kérte szólítsam Ilonának. 15 éve ő hívott meg a Kálvária téri nappali szanatórium vezetőjének nyugdíjba vonulása miatt. Akkor még alig ismertük egymást. Addig kevés lehetőségem volt Magyarországon arra, hogy átéljem azt, milyen amikor mentora van az embernek. Ilona lépcsőről lépcsőre vezetett be a rehabilitáció világába, találkozókat szervezett számomra a szakma más vezetőivel, mintegy átadva a staféta botot. A következő években

hátterben maradt, de mindig számíthattam rá. Megőrizte tekintélyét és méltóságát, de nem félt kérdezni tőlem például a közösségi pszichiátriáról. Vállalta az Ébredések Alapítvány elnöki tisztségét, és az alapítvány által elindított innovatív tevékenységgel összefüggő konfliktusaimat bölcs kompromisszum kereséssel kompenzálta. Csodáltam őt azért is, ahogyan azokat a dolgokat, amelyek az én számból konfrontatívnak hangzottak, az ő mondataival valahogy mindenkivel elfogadtatta. Úgy állt mellettem, hogy ez sosem volt zavaró, figyelt, színtetizált, stabilizált – úgy, mint egy jó szülő. A tekintélye nem külsőségekre támaszkodott: a terápia közösségben természetes módon járt kirándulni a betegekkel. Életvitele is szerény volt. Tekintélyét szakmai tudásával, bölcsességgel és nagy emberi tartásával, emberi méltóságával vívta ki.

Méltósággal élt köztünk és méltósággal ment el. Nemcsak mesteremet, mentoromat vesztettem el, hanem egy barátot és példaképet is, akitől nem csak „szakmát”, de emberséget, méltóságot, és egy női szereppel összhangban álló vezetői eszköztárat próbáltam ellesni. És próbálom tovább bővíteni – megígérem Neked Ilona.

Harangozó Judit

1994-ben kandidátusi disszertációm opponenseként ezt írta: „Az alkoholbetegség családi vonatkozásai újszerűek, azonban az alkoholfogyasztás családon belüli agressziót kiváltó hatását és következményeit nem lehet eléggé hangsúlyozni. A társadalmi következményekre figyeljen, ezt emelje ki, kedves Tamás.”

A családon belüli erőszak kérdését, négy évvel később 1998-ban kezdte az Országgyűlés ki-munkálni...

Barátsággal és nagy tisztelettel emlékezve: Kurimay Tamás

Kezdő orvosként igen vidám ügyeket töltöttem a Balassa utcai klinikán, ahol Huszár Ilona Juhász Pál helyettese volt. Délután négy órakor, az ügyeleti idő elkezdésekor az alagsorban lévő biokémiai laboratóriumban már több túlórázó fiatal orvos, asszisztensnő és nővér ünnepi hangulatban várt, pezsgőztünk és humoros anekdotákat meséltünk egymásnak. Az egyik kedvenc szórakozásunk volt, hogy a naptárunkban lévő olyan telefonszámokat hívtuk fel, ahol nem volt név mellékelve és az első mondatváltás után ki kellett találni, hogy ki van a vonal túlsó végén. Az egyik vonal túlsó végén Huszár Ilona volt. Én már kicsit ptyókos voltam, és olyan zavarba jöttem, hogy azt találtam ki, hogy villanyszerelő vagyok, és mikor mehetek megjavítani a villanyórát. Ica felismerte a hangom és azt kérdezte, Jóska, maga az? Én tovább erős-ködtem, hogy a villanyszerelő vagyok. Persze Ica hallhatta a harsány nevetést a háttérből és kitálhatta, hogy vicces társaságba keveredett. Aztán hirtelen valaki lenyomta a telefont és a kínos beszélgetés véget ért. Hosszú éveket dolgoztunk utána együtt, de soha nem kérdezte meg tőlem, mi történt akkor, amikor villanyszerelő voltam.

Gerevich Jóska

Az 1995–2000 között működő szakmai kollégiumban a legnagyobb élmény a Huszár Icával való együttműködés volt. Mindenféle feladatot szívesen elvállalt, de a legnagyobb munkát az igazságügyi bizottság vezetőjeként végezte. Neki volt köszönhető, hogy az egészségügyi törvény pszichiátri

fejezetei a lehetőség szerinti legjobb szöveggel jelenhettek meg.

Füredi János

Csatolok két fotót. 2005-ben készültek, a Janssen Gondozói Hétvégén, Tapolcán. Ilona ezeken a rendezvényeken állandó meghívott volt, néha a pszichiátriai betegek jogairól, igazságügyi szakértői témákról tartott előadásokat. Ezek mindig tiszták, világosak, orientálók voltak. Mindig megnézte Stark

filmesszéit, élvezte őket. Este aztán általában a társasági rendezvényeken közénk, Pécs-Baranya pszichiátere közé ült. Kedves volt, közvetlen, vidám akkor is amikor már fájtak a lábai. Mindig szeretettel vettük körül, tiszteltük, örömmel voltunk együtt vele. Ez biztosan tükröződik a fotókon is. Sokszor mesélt ifjúkoráról, klinikai élményeiről, ám soha nem volt unalmas vagy fárasztó. Én úgy voltam vele, mint tiszteletre és szeretetre méltó öreg barátunkkal. Nagyon közel állt a szívünkhöz.

Koltai Mari

Lipóttalanul

Kuncz Elemérrel és Magyar Ivánnal Debrecenben a szakma XV. Vándorgyűlésén találkoztam. Egy-kettőre kiderül, hogy Elemér jó barátságot ápolt Iván édesapjával, aki a honvédség fő pszichiátereként és neurológusaként dolgozott. Iván a pszichiátria kisgyerek számára titokzatos világában nőtt fel, hiszen születése után a Lipótmezőre érkezett, az egyik szolgálati lakás lett az otthona. Egyetemista korában is sokszor elkísérte apját a különböző rendezvényekre, így aztán érthető, hogy nem a mozdony füstje, hanem a pszichiátria levegője csapta meg.

A vándorgyűlés szerintük a pszichiáterek nagy családi találkozója, ahol mindenki beszélhet mindenkivel. Az ilyen konferenciák óriási előnye a szünet. Ilyenkor az ember kötetlenül eszmét cserélhet a folyósón azokkal, akikkel évközben ritkán találkozik. És arra is jó, hogy mindenki elmondhassa a vesszőparipáját, azt, ami leginkább foglalkoztatja.

Magyar Iván: – Évről évre mindketten az igazságügyi pszichiátriai szekcióban tartunk előadásokat. Szinte édes gyerekünk a pszichiátriai foglalkoztató műhely, amit a Lipót elpusztítása után átmentettünk Kispestre. Ezt a munkát különös tekintettel a Tárt Kapu Színházra, nagy örömmre ismét bemutathattuk itt. Ez nem újdonság, hiszen egy workshop keretében a Tárt Kapu Színház már harmadszor szerepel vándorgyűlésünkön. Osztályomon a foglalkoztatóban olyan tehetséges emberek kerültek a munkatársaim közé mint például Balkay Laci grafikusművész, a színész Balkay Géza öcsce. Az ő fejéből pattant ki az ötlet, hogy tartsunk havonta bemutatókat, amiből aztán kinőtt a színház. Kispesten – ahol soha nem volt színház – büszkék arra, hogy most mi összehoztuk.

Riporter: – **Máris a Lipótnál tartunk. De a vándorgyűlés elő-**

adói is folyamatosan visszanyarodtak megszüntetéséhez. Személy szerint titeket hogyan érintett?

Kuncz Elemér: – Nekem az első otthonom volt, ott kaptam először állást 1953 szeptemberében. Medikus koromban bejártam Angyalföldről Angyal Lajos professzorhoz, nála voltam 17 évig, majd meghívtak főorvosnak pályázat útján a Lipótra. Teljesen családi hangulat jellemezte, amit nagyon szerettem. A feloszlását már nyugdíjasként éltem át.

Egy botrányos történet margójára

Ez egy nemzeti tragédia, a történelmi emlékek meggyalázása. A Lipótmezőt ugyanis 150 évvel ezelőtt abból a pénzből építették, amit koronázásakor Ferenc József kapott a néptől. Akkor ő azt a pénzt visszaadta azzal, hogy épüljön belőle elmeegógyintézet. (Egészen pontosan a Göb Lipót molnár-mester egykori tulajdonában lévő telken emelt Leopoldfeld-Lipótmezőként ismert bolondokháza költségeire Ferenc József a budai Várpalota építési alapjára szánt összegből 315 000 forintot csípett le, hogy végül az építés és a felszerelés 16 707 700 forintot emésszen fel.) Úgy hogy ez egy ellopott intézmény, amit most nagydobra vernek...

M.I.: – Én is gyaláznak minősítem. Ilyen botrányos történet sehol a világon nem tapasztalható! Ezt megtenni a pszichiátriával! Nekem is volt egy előéletem. 22 évet töltöttem a Merényi Gusztáv kórházban, aztán engem is hívtak Lipótra. Én voltam a Lipót utolsó pszichiáter főorvosa, ugyanis 2007. december 21-én az utolsó betegek az én osztályomról távoztak. Nem idézném fel a hangulatot. Megtette egyébként Ragály Elemér. A filmszemlén bemutatták a „Búcsú a Lipóttól” című filmjét, ami az utolsó napot dokumentálja egy kiváló alkotásban.

R.: – **Az OPNI tehát megszűnt. De mi van helyette?**

K.E.: – A közgyűlésen hallottuk, hogy most akarnak létrehozni valamit néhány emberrel. Egy szervező, vagy statisztikai adatokat nyilvántartó – a feladatkörét pontosan nem tudom meghatározni – szervet, az országos intézet pótlására. Egyelőre csak azt látja az ember, hogy szinte minden évben készül egy-egy terv, aztán azok mind szépen elfeksznek a minisztérium íróasztalfiókjaiban.

M.I.: – Számos szakmának létezik szervezéssel, epidemiológiával, statisztikával foglalkozó rovata, ami néhány szobával például egy egyetemi klinikán működik. Most a pszichiátriával is ez lesz, a pszichiátriai centrum is így fog működni a Semmelweis Egyetemen. Ez persze egészen más mint az OPNI, hiszen az OPNI súlya, tradíciója, légköre pótolhatatlan.

Megjegyzem, hogy két adat is elhangzott a konferencián. Az egyik szerint 749, a másik szerint 555 pszichiáter van Magyarországon. Akármelyiket fogadom el nagyon kevés, és még ez a kevés is elvándorol. Magyar Iván közvetlen munkatársai közül sokan távoztak az elmúlt másfél év során, külföldre, legtöbbször Svédországba. Mert a fiatalok nem érzik, nem látják a jövőt. Sem szakorvosok, sem a rezidensek. A kérdés csak az, hogyan működik majd a magyar pszichiátria, ha Magyar Iván generációja is kiöregszik? Ha nem a külföldi munka, hanem az előregedés miatt a mai ötvenesek is kikerülnek a szakmából? Megegyezzünk abban, hogy megoldásként vissza kellene a pszichiáterek presztízsét állítani. De hogyan?

K.E.: – Senki nem tudja, hogy hogyan fog jövőre adózni. Minden állandóan változóban van. Semmiféle stabilitást nem lát maga körül az ember. A temetők stabilitása is csak viszonylagos, ugye 20 évig biztosan ki lehet fizetni előre egy sírt. De mi az ami egy fiataalt arra

ösztönözhet, hogy valamilyen tervet készítsen? A hitelek most csúsznak el, különösen azoké, akik valutában, vagy devizában vettek fel kölcsönöket. Elveszítik az otthonaikat, kiszámíthatatlanná vált az élet.

M.I.: – Ráadásul a médiában divat megkérdőjelezni azt, amit a pszichiáterek művelnek, szokás megkritizálni, szembeállítani, tudománytalan, vagy legfeljebb divatosnak nevezhető nézetekkel. Bemegy az ember egy nagy könyvárúháza, és azt tapasztalja, hogy a pszichiátriai könyvek hegyekben állnak, de nem pszichiáterek írták őket, hanem mondjuk a pszichiátriai gyógyszereszt megkérdőjelező tevékenységükről híres szcientológusok.

Mi marad a betegnek?

Ez sajnos sokkal nagyobb érdeklődésre tart számot, mint a mi munkánk, akár a pszicho-farmakológiára, akár a pszichoterápiára gondolok... Az ilyesminek, mint a Tárt Kapu színház, sokkal nagyobb jelentőséget kellene tulajdonítani. Mert milyen kiút áll a pszichiátria előtt? Ha egyszer a kórházi hátteret ilyen mértékben gyöngítjük az OPNI szétverésével, csak a rehabilitáció marad. Centrumokat kellene alapítani szinte minden kerületben, minden városban. Ráadásul ez nem is olyan hatalmas beruházás, mint mondjuk egy új kórházi osztály létrehozása. Nálunk egy fél épület elegendőnek bizonyult a kerületi egészségügyi intézet részéről. Ezt bizonyára máshol is meg lehetne valósítani, így a betegeknek lenne hová menniük közel a lakóhelyükhöz.

K.E.: – Most olyan a légkör, mintha az egész orvos társadalom renoméját csökkenteni akarnák. A Blikk és hasonló újságok címlapjára kerül orvosi műhibák mindig voltak, vannak és lesznek. Ezek túlhangsúlyozása nagyon kellenetlen, és hátrányos ránk nézve. Meg szokták kérdezni, hogy az el-

mebetegek mennyi bűncselekményt és milyen típusúakat követnek el. Tessék végre tudomásul venni, hogy egyáltalán nem gyakoribb a bűnelkövetés bármilyen módja, mint az átlagos populációban! Egy a baj, hogy ha például egy skizofrén beteg valamilyen erőszakos cselekményt hajt végre, az nagyon csúnya, nagyon véres, rögtön hatalmas betűkkel kerül címlapra! Utána mindjárt az jön, hogy nem kezelték, nem vették orvoshoz. Arról viszont mindenki hallgat, hogy a törvények sem olyanok, hogy valakit be lehessen juttatni pszichiátriai osztályra, vagy akár a gondozóba, akkor, ha csak a gyanúja merül fel az elmebetegségnek. Ahhoz veszélyeztető állapotra van szükség, akkor meg a legtöbbször már késő.

R.: – **Legyünk egy kicsit szubjektívek. Különböző életpályát futottatok be, különböző állomásokkal. Mire vagytok a legbüszkébbek?**

K.E.: – Rendkívül jó helyre csöppentem az elején. Angyal Lajos nagyon neves professzor volt, de nem nevezték ki sosem intézetvezetőnek. Örök sérelemként élte meg, hogy nem kapta meg a nagydoktori címet, csak a kandidátusit. Mellette nagyon jó képzésben lehetett részem, aztán a Lipótmezőre kerülhettem. 1966-ban lettem igazságügyi szakértő – azóta is folyamatosan végzem ezt a munkát – 1972-ben pedig főorvos. A munkámat az koronázta meg, hogy két könyvet is írtam az első Iván édesapjával és Huszár

Ilonával az igazságügyi pszichiátriáról, a másodikat szintén Ilonával ugyanerről a témáról tíz évvel később. Bár nyugdíjba mentem, mégiscsak dolgozom. A gyűjtőfogház területén belül található az igazságügyi megfigyelő, egy önálló elme-gyógyászati ház 300 ággyal. Ennek egyik részében a börtönkórházban van egy 40 ágyas osztályom, ahol rendkívül nagy a forgalom. Ide azok kerülnek, akik a büntetésüket töltik, de fellép náluk valamilyen pszichés konfliktus. Ez bármi lehet, aminek az a következménye, hogy az illető önsértést követ el. Nem tetszik neki az a szituáció amiben van, menekülni akar belőle.

R.: – Vannak notórius vissza-járók?

K.E.: – Persze. Például akad, aki összevagdossa magát pengével. Kikerül, aztán visszakerül. Nem mondhatnám, hogy nehezebb betegek, mint a civil életben. Az egész inkább bánásmód kérdés is, amihez társul némi gyógyszeres és beszélgetős terápia is.

Ha apám látna...

M.I.: – Visszatérek a kérdésedre. Bízom benne, hogyha apám, főnről lenéz, nem nagyon szégyenkezik miattam. Büszke vagyok arra, amit eddig végeztem, úgy érzem sikerült eleget tennem a magam állította mércének. Igazságügyi szakértő is vagyok, Elemérrel mindig részt veszünk az egészségügyi tudományos tanács efféle tevékenységében is. Foglalkozom addiktológiával, most a pszichiátriai rehabilitációs vonalat viszem a járó beteg ellátásban. A Tárt Kapu Színházat semmi pénzért sem hagynám ki, ahogy Balkay Laci fogalmazott tegnap: ezt sikerült az örökkévalóság számára dokumentálnunk. Egy digitalizált gyűjteményben Magyarország összes színházát nyilvántartják, és kép-

zeld, egy anyagot kértek a Tárt Kapu Színházról is. Na, ezekre vagyok büszke. És a feleségemre is Faggyas Ildikóra, aki kiváló pszichiáter és pszichoterapeuta.

R.: – Játsszuk azt, hogy jön egy jó tündér, és teljesíti egyetlen kívánságodat. Kikötése: hogy a kívánság a szakmára vonatkozzon. Mit kívánnátok?

K.E.: – Én a Lipótmező visszaállítását.

M.I.: – Én meg sok rehabilitációs intézményt országszerte, mert a Lipótot szerintem már nem lehet visszaállítani.

K.E.: – Engem nagyon bosszant, hogy a kiürítés majdnem annyiba került, mint amennyit fizetni kellett volna azért, hogy például a vízvezeték és a fűtésrendszert felújítsák.

M.I.: – Ne szépítsuk: a tulajdonos, az állam, nem tett eleget a fenntartási kötelezettségeinek, ezért kellett rossz állapotúnak minősíteni a Lipótot. Ha megnézzük a többi kórházat, azokkal se nagyon lehet dicsekedni.

K.E.: – Azt mondják, hogy minden beteget elhelyeztek. Ez pedig a priori nem igaz. Egyszerűen nincs annyi ágy, ahányan onnan kikerültek. Nagyon sok ember kényszerült az utcára, akinek nem volt feltétlenül szükséges a kórházi kezelése. A Lipótmező ugyanis olyan szociális funkciókat is ellátott, amiket az állam nem vállalt. Így ezek a teljesen magatehetetlen, hozzátartozó nélküli emberek, magyarul hajléktalanok most itt bolyonganak közöttünk...

R.: – Muszáj ilyen baljós gondolatokkal befejezni ezt a beszélgetést? ...

M.I.: – Nem. Egy teázásnál ne csak súlyos dolgokról essék szó, hanem családról, unokákról. Nekem már van egy csodálatos unokám, nemsokára érkezik a második is...

K.E.: – Akkor 5 unokával én vezetek...

B. Király Györgyi

A teremhokizó citerás

A Magatartástudományi Intézet igazgatójának idén jelenik meg az első, improvizatív folk zenére és némileg a jazzre emlékeztető citerazenét tartalmazó CD-je.

Bármennyire is hihetetlen Túry Ferenc professzor a „Népművészet ifjú mestere” címet is megkapta, a magyar népzenei életben pedig olyan mély nyomot hagyott, hogy a citerások azóta is „gerebenezésnek” hívják a kemény ritmussal párosított improvizatív folk zenét. De hogyan kezdődött, és mekkora szerepet játszik életében a zene?

– Egyetemista koromban kezdtem a hetvenes években – meséli. – Minimális zenei alapismerettel; autodidakta módon tanultam egy zsidóvároson szerzett citerán, aztán beálltam harmadiknak Rácz Tóni barátom meg a testvére, Erzsi mellé, és megalapítottuk a Gereben együttest.

A hetvenes években nagyon népszerű volt a Sebő-féle folk zenei új hullám. Felléptünk fesztiválokon, rádiós nívódíjat is kaptunk, több lemezbálatáson is szerepeltünk. Tizenöt évig játszottunk együtt, én aztán időhiány miatt kiszálltam. Nem hagytam abban teljesen, napi fél órát ma is játszom – ez éppen csak a szinten tartásra elég, ahhoz, hogy fejlődjek, nem –, és néha orvosi rendezvényeken is fellépek.

Nagyon lassan komponálok is, most gyűlt össze körülbelül egy órányi zenei anyagom, amit valószínűleg az idén kiad a Hungaroton. Részben saját feldolgozásaim lesznek rajta, részben hagyományos magyar népzene és klasszikusok, például Brahms V. magyar tánca, és egy blues is.

– A sportágak közül sem akármit választott... mert ne feledkezzünk meg a futásról sem.

– Így van. Futok évtizedek óta. Pár éve még havi 100 kilométert bírtam – alkalmanként 10–15-öt –, most már „csak” 60-at. Maratoni és hegyi versenyekre is beneveztem. Az ötvenedik születésnapomat azzal ünnepeltem, hogy elindultam Svájcban a „Jungfrau” nevű hegyi maratnon. Azóta is ez maradt az egyik legnagyobb élményem.

El tudja képzelni milyen fantasztikus volt a sziklafalak, dús, zöld legelők, svájci falvacskák között futni? Persze ez se a mindennapjaim része. Három-négy éve helyet kapott az életemben az új szenvedély, a teremhoki (a floorball) is, amit otthon, baráti körben, illetve itt, a SE Nagyváradi téri épületében játszunk a kollégáimmal. Ja, és évente egyszer egy hétre elmegyünk síelni a családdal és a barátokkal.

– Ön az evészavarok elismert szakértője, könyveket is írt, és oktat. De van egy szakmai hóbortja is...

– Igen, a művészetpszichológia. Úgy tervezem, ha nyugdíjas leszek, írok egy könyvet a filmekről – Ferreri és „A nagy zabálás” adta az ihletet. Mellette továbbra is szeretnék pszichoterápiával és tanítással foglalkozni.

– Sokkal több szabadideje nem marad, mint most. Annyi mindent csinál, mintha nem is 24 órából állna egy napja, hanem 48-ból. Hogyan osztja be az idejét?

– Hatkor kelek, átnézem az e-mailjeimet, aztán jövök dolgozni. Itt vagyok estig – pszichoterápiát folytatok, írok, tanítok –, aztán otthon dolgozom tovább.

A zenélésre és a sportra igyekszem lehetőleg minden nap időt szakítani. Testileg és lelkileg ezek tartanak karban... nélkülük a többi se menne.

Vámos Éva

Túry Ferenc a gyergyói havasokban

A rotundák szerelmese

Mielőtt Szilágyi Andrást faggatnám, megnéztem az enciklopédiában a rotunda leírását. Olyan centrális alaprajzú templom épületek típusa, melyek többé-kevésbé kör alakúak. Az épület gyakran rendelkezik kupolával. Időnként világi épület vagy helyiség is lehet. A körtemplomokat a római Pantheonra vezetik vissza, de a centrális terek megtalálhatóak a görög építészetben is. Néha négy apszist is illesztettek hozzá, a négy táj irányában, az ilyen négykaréjos templomok még a Kaukázusban is fellelhetők. Magyarországon nagy számban épültek a IX-XI. században.

„A Kárpát-medence Árpád-kori rotundái és centrális templomai” című könyv bemutatja a Kárpát medence összes eddig feltárt, illetve fennálló Árpád-kori, azaz román stílusú rotundáját.

– **Hogyan kezdődött a szerelem? Hogyan illeszkednek a rotundák egy remekül zongorázó pszichiáter életébe?**

– 1971-ben láttam először egy kerek templomot, véletlenszerűen a legszebbet. Ez volt a karcsai rotunda, mely rögtön lenyűgözött. Ez a kirándulás egy életre szóló szenvedély kezdetét jelentette. Akkor megrezdült valami a lelkemben. Ettől kezdve módszeresen kutattam fel a centrális templomokat. A történelmi Magyarországon, Közép-Európában, Örményországban, a volt római és görög birodalom területén, valamint a Közel-Kelet kora keresztények lakta részein. Mindenáron meg akartam „lesni” a néma falak titkait.

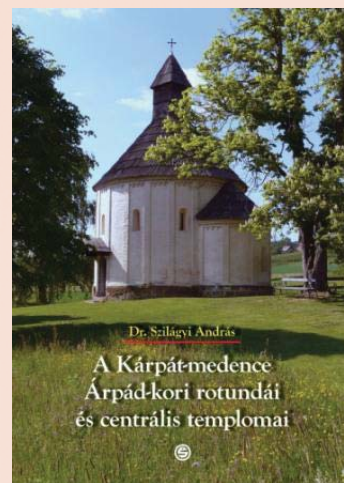
– **Mondhatni, hogy 36 esztendő kutatása ez a könyv?**

– Kutattam, de csak később – talán egy-két évvel ezelőtt fogtam fel –, hogy a körökből készült alaprajz, minden mérete – a falvastagságtól a kupoláig – egyetlen egy mértékegységből, egy egységnyi léptékből szerkesztődik! Hazánk körtemplomai a

XI-XIV. századig preromán vagy román stílusban épültek. És ezeknek az építészeti remekműveknek hihetetlen varázsereje van kívül-belül egyaránt! A varázserőt az ember nem látja, csak érzi. Ez ragadott meg amikor elkezdtem olvasgatni, de nem igazán találtam róla szakirodalmat. Ugyanis 1972-ben jelent meg az első és egyben utolsó monográfia, mely manapság már antikváriumokban sem kapható. Úgy ítélt meg, hogy ez egy hiánycikk és a régészek helyett vállaltam, hogy összegyűjtöm a magyarországi rotundákat. Aztán valaki azt kérdezte, hogy miért nem írom meg, akkor esett le a tantusz.

De még mielőtt tollat fogtam volna – ugyanis kézzel írok, nem bírom a szövegszerkesztőket megszokni – bejártam Dánia, Anglia, Hispánia, Olaszország, az Egyiptomi sivatag, Szíria, meg a Kaukázus tájait, és mindenhol fényképeztem.

Igyekeztem úgy megírni, hogy a szakemberek is elismerjenek és a laikusok is olvasmányos szöveget kapjanak a kezükbe. Tulajdonképpen szívesen adtam volna címet: „Édes hazámnak akartam szolgálni”, de ezt a címet Domokos Pál Péter író-néprajzkutató már lefoglalta.

– **Nemcsak végigjárta, nemcsak elkészítette, de saját fotóival és rajzaival színesítette a monográfiát. Miközben készül a „Szerelmem Liszt Ferenc” című könyve is, nem gondolja, hogy már-már polihisztori rangot vívott ki magának?**

– Nem hinném. Az érdem a kiadóé is, hiszen a Semmelweis Kiadó vállalta, hogy a 306 oldalas könyvet megjelenteti. Igyekeztem, hogy az építészeti, művészettörténeti ismeretek mellett, történelmi és családtörténeti kutatások is színesítsék, sőt, irodalomjegyzéket is fűztem hozzá. Ezek a templomok nemcsak becses építészeti emlékek, hanem a középkor tárgyi dokumentumai is. Olykor-olykor a szakirodalomban eltérő válaszokat kaptam eredetükről. A morvák templomépítészete például aligha hathatott a magyarokéra, Bizánc sem jöhetett szóba, mivel náluk csak a császároknak épülhetett körtemplom. Az épületek inkább antik hatásról árulkodnak. A görögök nagy tettek végrehajtóinak építettek ún. tholosokat és heroonokat. Mintájukra a Római birodalomban papnőeknek, illetve megistenült császároknak emeltek körkápolnákat. Szerintem ez a szokás éledt újra Európában, ahol a kis centrális templomok szintén az Istennel való kapcsolatot, vagy hatalmat jelképeztek.

– **Külön fejezetet szánt a templomot építtető népek történelmének és vallásának.**

– Nagyon érdekelt különösen a Közel-Kelet etnikumainak, illetve a kora kereszténység közösségeinek és szektáinak színes világa. A népvándorlás, a hadviselés, az egyházépítés.

A Kárpát-medence kör alakú templomainak többsége teljes épségben van, míg néhányukra ráérne a rekonstrukció. Nagytótlakon, Kallósdon, Kissikátoron, Bényen, Süvétén, Perlászon rendkívül jó állapotban vannak. Nagyon szépen rendbe hozták az Ösküi kerektemplomot is. Esztergomban például a Szent Anna-templom megtekintése egy jó kis kirándulás lehet, távolabbi túrára a szilvásszéli váradi, a soproni vagy az isaszegi tudnám javasolni. –

Ha valaki rest és nem szívesen kel útra, hogy átszelje az országot, nem marad le semmiről.

Látványos izgalmas kalandban lesz része, akkor is, ha „csak” a könyvet forgatja. Szinte mindent megtud, szinte mindent megtalál benne, amit a rotundákról tudni kell. Szerzője olyan lendületes vehemenciával tárja elé a építészeti e rendkívüli csodáit, hogy egy-két oldal lapozgatása után, ígérem, az olvasóra is átragad szenvedélyessége.

Bozsán Eta

Ferenczi és Freud Pápán 1915-ben, a román-magyar pszichiátriai konferencián

Harmatta János

Ferenczi Sándor hazatér

Ferenczi születésének 135. és Freud-Ferenczi első találkozásának 100. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi konferenciát Miskolcon tavaly novemberben Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Ferenczi Sándor Egyesület, a Magyar Pszichiátriai Társaság, a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület, a Miskolci Egyetem Tanárképző Intézete, a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája, és az Associazione Culture Sándor Ferenczi Society. A szervezőbizottság elnöke Harmatta János volt. Mészáros Judit beszámolója.

Ferenczi születésekor 1873 júliusában kolera tombolt Miskolcon. A Fraenkel család nyolcadik gyermeke ezt a veszélyt túlélte: ebben a szerencse és a megfelelő anyai gondoskodás segítette. A város kulturális életében meghatározó szerepet játszó családi könyvesbolt döntően hatott intellektuális fejlődésére. Személyiségében pedig nyomot hagyott a liberális értékeket valló zsidó értelmiségi család miliője. Freud mindig is szerette volna, ha a pszichoanalízis mint gondolkodási rendszer elmélyült kapcsolatokat épít ki nemcsak a lélektani betegségek gyógyítására szakosodott szakemberek körében, hanem befogadásra talál a kultúra más területein, de kezdetben

maga sem gondolt arra, hogy ez Budapesten alakul ki először. A XX. század elejétől fogva a magyarországi modernizációs törekvések avantgarde mozgalmi és Ferenczi Sándor innovatív működése egyedülálló jelenséghez vezettek. A Nyugat első nemzedéke, a Ferenczivel barátságban lévő írók, elsősorban Ignótus, Kosztolányi, Karinthy, valamint az új gondolatok iránt fogékony fiatal orvostanhallgatók, bölcsezsékek és művészek felismerték a pszichoanalízisben rejlő szemléletváltási perspektívát. Itt Magyarországon a húszas évekre a pszichoanalízis messze több volt, mint a neurotikus betegek gyógyításának lehetséges módszere: a pszichoanalízis – Márai szavaival – hozzátartozott a század „szellemi röntgenképéhez”.

Ferenczi a pszichoanalitikusok első generációjának tagjaként olyasmir tudott, amit a mozgalom kezdeti szakaszában kevesen: érzelmi elkötelezettsége, elmélyült és konfliktusokkal terhes barátsága Freuddal sosem akadályozta meg, hogy terápiás és elméleti kérdésekben, ha kell, másképp gondolkodjon. Az érzelmi kötődés és az intellektuális szabadság együttélése súlyos dilemmákat rótt rá, amely elől nem tért ki. Ferenczi újításai a trauma elméletben, a pszichoanalitikus-páciens kapcsolati dinamikájának megváltoztatásában vagy az anya-csecsemő korai tárgykapcsolati modelljének kezdeményeiben máig érvényes szemléleti változásokat eredményeztek. 1933-ban, amikor vészes vérszegénységben hirtelen elhunyt, a hazai és a nemzetközi pszichoanalitikus szakma és a magyarországi értelmiség pontosan tudta kit vesztett el, s mit köszönhet a tudomány Ferenczinek. Kosztolányi szavaival: „Egyik fővezére volt a lélekelemzésnek [...] a ma még beláthatatlan szellemi forradalomnak...”

A pszichoanalitikus mozgalomban kezdettől fogva jelenlévő, erőteljes rivalizáció Ferenczit sem kímélte. Halála után Jones híresztelése Ferenczi

elmebetegségéről hidegháborús feszültség forrása lett, amely Ferenczi eredményeit is évtizedekre kiszorította a tudományos gondolkodás főáramából. A jeges burok a hetvenes évek végén kezdett oldódni. Ehhez nagymértékben hozzájárult Ferenczi kiadatlan munkáinak francia megjelentetése, majd ezt követően a Freud-Ferenczi levelezés kiadása, amely megkerülhetetlenné tette Ferenczi újrafelfedezését. Ezt a folyamatot segítette az 1988-ban megalakult Ferenczi Sándor Egyesület, amely Ferenczi munkásságának feltárását és a pszichoanalízis interdiszciplináris beágyazódottságát állította tevékenysége középpontjába.

A miskolci konferencia megkoronázása volt nemcsak Ferenczi „hazatérésének”, hanem a nemzetközi pszichoanalitikus közgondolkodásban ma már elfoglalt szerepe megerősítésének is. A szakértői konferencián Európán kívül észak, dél-amerikai és japán kollégák vettek részt. A tudomány és a kultúra ölelkezésének szívet melengető példázatát nyújtotta Miskolc város vezetése élén Fedor Vilmos országgyűlés képviselővel, a város alpolgármesterével – a Ferenczi Emlékbizottság elnökével – és a Ferenczi miskolci éveit tudománytörténeti alapossággal feltáró kutatásokkal, amelyekkel a hiányzó láncszemek is a helyükre kerültek. Ebben kiváltképp jelentős munkát végzett Kapusi Krisztián levéltáros, Jenei László író és Eszenyi Miklós történész. A konferencia fővédnökei Göncz Kinga külügyminiszter és Székely Tamás egészségügyi miniszter, védnöke Káli Sándor a Miskolc Megyei Jogú Város polgármestere volt. A Ferenczi Emlékbizottság teendőit pedig tagjai: Erős Ferenc, Harmatta János, Jenei László, Judith Dupont, Mészáros Judit és Pléh Csaba látták el.

A konferencia témái széleskörűen ölelték át Ferenczi munkásságának mai napig ható szemléletformáló gondolatait, például a pszichoanalízis paradoxonjairól (Carlo Bonomi), a pszichoanalitikus megközelítésű pszichoszomatikáról (Csabai Márta, Alexander Dimitrijevic, Riskó Ágnes), Ferenczi tudománytörténeti vonatkozásban is jelentős kapcsolatairól (Pedro Boschan, William Brennan, Erős Ferenc, Székács Judit, Tom Keve), továbbá a kultúra és pszichoanalízis megannyi érintkezési felületéről (Bókay Antal, Hárs György Péter, Valachi Anna). Készült kisfilm Ferenczi miskolci éveiről (Kapusi Krisztián), a konferenciához kapcsolódott az „Üdvözlí doktorja Ferenczi Sándor” címmel Ferenczit, a budapesti pszichoanalitikus iskolát és emigrációját bemutató kiállítás (Miskolci Galéria, kurátor: Mészáros Judit). Hamisítatlan jókedvvel élvezte valamennyi résztvevő a város által kínált speciális kulináris örömeiket, építészeti újdonságokat. Kitérő ötlet volt a konferencia záró fogadását a gyönyörűen felújított Miskolc-tapolcai barlangfürdőben rendezni.

Befejezésül hadd idézzem egy az Egyesült Államokban élő pszichoanalitikus William Brennan a konferencián elhangzott gondolatait (interjú Márkus Krisztinával). „Nagy megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek. Az emberek Amerikában túl hamar beszélnek és nagyon kevésbé készek arra, hogy jó hallgatókká váljanak. (...) A magyarok és a magyar pszichoanalitikusok sokat tudnak a világnak ajánlani, ezért remélem, egyre több ember fog ennek az országnak a nagy gondolkodóira figyelni.”

Mészáros Judit

Erős Ferenc, Mészáros Judit, Káli Sándor, Fedor Vilmos és Ádám Ibolya

Mészáros Judit szemben Gianni Guastoval közepén Carlo Bonomi

Gyakori, hogy a fiú apja nyomdokain halad tovább A 2007-ben Nógrád megye díszpolgárává választott pszichiáter főorvos Csekey László példaképe: ma is az édesapja.

Vizit a balassagyarmati pszichiátriai osztályon az 1930-as évek végén, középen id. dr. Csekey László

Ifj. Csekey László

A családi ápolástól Madách Imre rajzáig

Csekey László édesapja 1923-tól a pécsi klinikán volt tanársegéd, 1936-tól kezdve pedig főorvos a balassagyarmati kórház pszichiátriai osztályán. Az ötvenes években szintén főorvosként gyógyított Egerben. A főorvosi lakás a pszichiátrián volt, úgyhogy a kis Laci már gyermekkorában megszokta hogy pszichiátriai betegek vannak körülötte.

– Amikor pedig Balassagyarmaton éltünk, egy beteg családi ápoláson is volt nálunk – mondja a Dr. Kenessey Albert kórház főorvosa. – Akkoriban ugyanis a viszonylag jó állapotú betegeket kiadták családoknak, hogy ápolják őket, és ezért viszonylag sok pénzt kaptak. A Belgiumból származó módszer, akkor egyike volt a legmodernebbeknek. Magyarországon Balassagyarmat a második hely, ahol alkalmazták. Sajnos fokozatosan elszorvasztották a rendszert, pedig annak idején komolyan hozzájárult a környék szociológiai fejlődéséhez. Az ápolottnak például padlós szobában kellett lakniuk, hetente kétszer húsételt enniük és fürödniük. Addig a parasztházaknál ez nem volt szokás, de így ők is követték a példát, tehát átvették az ápoltak kötelezően előírt szokásait. –

Lehet, hogy furcsán hangzik, de Csekey doktor soha nem gondolt arra, hogy más foglalkozást is választhatna. Bár nagyon érdekelte a történelem is, nem vonzották azok a témák, amikkel foglalkozni lehetett a hatvanas évek közepén. Talán mert nem volt kedve dolgozatot írni például a romhányi téglagyár munkásmozgalmáról. Úgy döntött pszichiáter lesz, és az emberek történetével foglalkozik.

– **Társadalmi érzékenysége megmaradt, hiszen 2007-ben közéleti tevékenységéért – mint a megye szakfőorvosa – és a megye pszichiátriai fejlesztéséért megkapta a „Nógrád megye díszpolgára” címet.**

– Úgy gondoltam, muszáj tennem valamit, hogy segítsen a várost és Nógrád megyét is. Sajnos az országban utolsó vagy utolsó előtti helyen áll majdnem minden mutatóját tekintve, legyen szó akár az egy főre jutó GDP-ről, vagy a jólét szintjéről. Óriási itt az orvoshiány is.

– **Ha jól tudom, országgyűlési képviselőnek is jelölték a rendszerváltozáskor. Ebben is a családi hagyományokat követte?**

– Igen. Az apám szociáldemokrata párttag volt Pécsen. Örök egy levelet, amit a város szociáldemokrata pártjának vezetője küldött a pécsi egyetem rektorának; ebben köszönetet mond apámnak, amiért olyan sokat tett a munkások egészségügyi felvilágosításáért. Anyám pedig egy nógrádi középnemesi családból származik; az ő ősei kétszáz éve politizáltak. A rendszerváltáskor zavart engem, hogy olyan kevésbé mozdult meg az értelmiség. Az MDF jelöltje voltam, de szerencsémre nem választottak meg. Fizetett politikai állást soha nem akartam, de a városi közéletben ma is részt veszek. Önkormányzati képviselőként az egészségügyi és szociális bizottság elnöke vagyok.

– **Amikor Önről kerestem információt az interneten, váratlan összefüggésben is felbukkant a neve: Ön a tulajdonosa Madách Imre egyik rajzának.**

– Valóban, ez a nappalim díszjele. Madách Imre adta az egyik ösömnek, az egyik Paczolay testvérnek, aki Madách cseszvelei birtokát gondozta... Addig, amíg a költőt 1852-ben Kossuth személyi titkárának rejtetése miatt letartóztatták, s Pozsonyban, majd a pesti Újépületben raboskodott. A kép címe: Görgy álma, és egy atillában lévő nemest ábrázol egy sírkő mellett, amelyen a megfordított magyar címer van.

Vámos Éva

Értelmiségi vagy pszichiáter?

Értelmiségi vagy, pszichiáter? Humánus, értelmes, hagyománytisztelő, eredeti, értéktérítő, felvilágosult, szabad, autonóm, kételkedő, gondolkodó – ilyen vagy? Vagy pedig kegyetlen börtönőr és kémiai kényszerzubbony-zsonglőr vagy; irracionális döntéseket hozó finanszírozás guru; szolgalelkű statisztika-statiszta; a generikum maga; szülőkörű elmeigondnok; ipari és állami láncra vetett placebo doktor; dependens protokollmádozó; másoknál mindent jobban tudó receptorvos; beszűkült szakbarbár egy személyben?

Látod-e még a szakma szépségét és a betegek tisztaságát, ahogyan régen? Kérnek-e még arra, hogy segítsél, vagy már csak azt, hogy írd fel valamit? Észreveszed-e a „látható sötétséget” a másik, a kolléga, a beteg szemében, a saját lelkedben? Van-e még lelked vagy már csak receptíró programod van? Érzed-e még, hogy bíznak benned, betegek és szakértők? Tudsz-e még bízni a kollégáidban, a feletteseidben, a hozzátartozókban? Van-e még felettesed, vagy csak a magánrendelés felelős magánya jut? Ja, és arrafelé minek hívják a svédasztalt?

Benned van-e még az a felemelő tudat, hogy ez a dolgod: az ember lelke, nem más.

S hogy állsz a tekintélyekkel, van-e, akire felnézel a szakma nagyjai közül? S emlékszel-e Goldschmidt Dénes osztályára, Kun Miklósról, Juhász Pálra? Tudod-e még, mit mondott rólunk Arató Mihály, s mit értett belőlünk Lust Iván? Van-e még, van-e már közöd hozzájuk?

Vagy mégis te voltál az? Az a névtelenül maradó provinciális szakorvos, aki ott helyben 10 évig kezelgette szorongásoldóval nyilvánvalóan pszichotikus betegét? Miközben a háziorvos a főorvos presztízsére való tekintettel nem lépett tovább, nem küldte kivizsgálásra és rehabilitációra? Ahol végül a családtagok józan esze hozott csak fordulatot?

Az értelmiségi pszichiáternek válaszolnia kell a fel nem tett kérdésekre is. Mit kezdél a megbomlás virágaival? A pszichiátriai társaság tavalyi vándorgyűlésén ez a kérdés nem hangzott el, ezért teszek hozzá egy – talán fontosabb – szempontot. A pszichiáter a betegből él. Ez lenne az etikai alaptétele annak a kérdésnek, amit sokan feszegetünk; de nem ezzel foglalkozom. A pszichiáter a beteg megbomlása révén jut tudáshoz, többletfelkészültséghez: ez az ismeretelméleti kérdés az, ami érdekel. A megbomlás virága nekünk illatozik és ők prüszkölnek miatta. A szcientológia ezt a témát találja meg, amikor hatásos kampányt folytat: a pszichiátria legitimációja a betegeknek lelhető fel. Náluk van mind az erkölcsi hitelesítés, mind a valósághoz való viszony, a jelentés-konstituáló működés értelmében. A betegek keserédes tapasztalata nélkül nincs pszichiátria. Sem az intézmény nem létezik, sem a tudomány. Hogyan teszünk, mit teszünk ennek a legitimációnak a megtartásáért? Kikérdezzük a betegeket, aztán reagálunk a közléseikre. A reakciókban jó esetben integrálódik a közlés. Csakhogy ennek a hogyanja az érdekes. Hogy tényleg meggyezünk-e, ha annyira különbözünk?

Ha hagyod, hogy beleszóljanak – vezetők, hivatalnokok, professzorok, főnökök, orvos látogatók, betegképviselők – abba, mire juss a beteggel, sohasem juttok együtt, közösen, értelmesen, kölcsönösen semmire. Te vagy benne, te felelsz értetek. Ne hagyd magadat, ne hagyd magatokat! S ha már itt tartunk, te miért nem szólsz bele semmibe? A lelki egészség az smafu?

Értelmiségi vagy még, pszichiáter? Ugye, igen!

Terenyi Zoltán

Melyik legyél, melyik lehetsz? Az éles, provokatív kérdésfelvetésre Terenyi Zoltán keresi a választ.

Várjuk olvasóink meglepő, elképesztő történeteit. Bizonyára akad a tarso-lyukban olyasmí, amit sokszor még felidézni sem szeretnének, azonban tanulhatunk, okulhatunk belőlük. Ezért tegyenek kivételt velünk, küldjék el sztorijaikat! e-mail cím: transzmitter@mailbox.hu

Bóro Sándor

A szuteréntől az Animuláig

Az Animula Kiadót és „motorját” Bóro Sándort szinte mindenki ismeri a pszichiáter szakmában. Ő az, aki két napig képes könyveket simogatni Londonban, meg az is aki sietve abbahagyja a beszélgetést, mert kakaós csigát ígért valakinek. Következzék egy pszicho-terapeuta szóbeli „naplója”

– Emlékszem, 1974 körül lefordítottam egy igen frappáns könyvet. A címe fogott meg: I'm OK, you are OK (Rendben vagyok, rendben vagy). Persze, a megjelentetés minden reménye nélkül gépelve terjedt az ismerősök között. A metaforáit nagyon jól lehetett használni a terápiás munkában, de családirag és a társaságban is rendkívül szórakoztató volt a kapcsolatok elemzésében. Viszszatekintve naiv és romantikus próbálkozásnak tűnik, hiszen a vasfüggöny mögötti szakmai világgal akkoriban nem volt szerves kapcsolat. Ám ahogyan azokban az években kibontakozott itthon is a „pszicho-boom”, terebélyesedtek a „szabadság kis körei”, a pszichoterápiás-mentálhigiénés aktivitás a „túrt” kategóriába került, mi meg egyre nyomasztóbban éreztük, mennyire szegényes a hozzáférhető szakirodalom.

Több műhelyben is próbálták ezt a hiányt pótolni, addigra az ideológiai tiltás, ha formálisan nem is szűnt meg, teljesen elerőtlenedett. Úttörő munka volt az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet Pszichológiai Laboratóriuma által kezdeményezett Vademecum sorozat (Mérei Ferenc vezetésével), és a Magyar Pszichiátriai Társaság akkori elnök-főtitkár párosa, Füredi János és Csiszér Nóra könyvkiadási erőfeszítései. Számos helyen lefordítottak egy-egy fontos alapművet. A kezdeményezésekből mindig hiányzott valami: hol a kivitelezés profizmusa, hol a finansziális tervezettség, hol a terjesztés volt esetleges. Ezeket a hiányosságokat szüntette meg az 1987-ben megalapított Animula Egyesü-

let, amely célul tűzte ki a professzionális szakmai könyvkiadás beindítását. Sok lelkes kolléga kapcsolódott be ebbe a munkába, én meg be voltam oltva a számítástechnikával. Szentül hittem, hogy az asztali számítógép felér a kerék feltalálásával.

A szuterén titka

A Cocom-lista (emlékszik még erre valaki?) ellenére megszereztem és megszerveztem azt a számítástechnikai háttérrel, amelynek segítségével lehetővé vált a szakkönyvek profi minőségű és elérhető árú, jelentős példányszámú kiadása.

– Igazából mi motivál egy orvost a könyvkiadásra?

– Két fő dolog vezérelt. Az alapötletet Londonból hoztam. Ott létezik egy Karnac Books nevű kiadó, csak pszichoanalitikus és más pszichoterápiás anyagokat tároltak, és küldték szét az egész világba.

Ha, tegyük fel, egy ausztrál pszichiáter írt nekik, hogy szüksége lenne egy Freud vagy Jung kötetre, az náluk kapható volt és postázták. Már nem emlékszem, hogyan bukkantam rájuk, hol volt még az internet! Elmondhatatlan találkozás volt – lemenni egy szuterénbe, ahol ott sorakozott több száz, nekem addig csak a közlemények irodalomjegyzékéből ismert – több ezer híres kötet. Kézbe lehetett venni, meg lehetett simogatni! Valószínűleg örültnek néztek, mert két teljes napot töltöttem ott nézegetéssel, olvasgatással. Aztán két bőrdő könyvvel tértem haza. Ezt akartam megcsinálni, magyar viszonylatban. Azaz, is-

merjék meg a hazai kollégák ennek a kincsnek legalább egy részét, valamint, ne kelljen egy pszichológusnak azért teszem azt Karcagról felutaznia Pestre, mert szüksége van egy szakkönyvre.

– Ez bőven elég egy könyvkiadó beindításához. Mi vezérelte még?

– A másik „gyökér” abból az észrevételéből származott, hogy magyar nyelven 1930 körül ellehetetlenült a pszichológiai könyvkiadás. Az erősödő jobboldali és antiszemita kurzus miatt a komoly nevek jó része emigrált – előre látták, mi fog történni. A nyilasok tiltását a kommunisták folytatták; ha mégis megjelent valami, azt használhatatlanná torzította az ideológia. Itthon, gyakorlatilag az 1980-as évek elejéig egy-két szerző, egy-két kötetétől eltekintve, nem jelent meg komoly pszichoterápiás kiadvány. Nyugaton ugyanakkor hatalmas fejlődésnek indult a szakma; csakhogy ezekhez a művekhez talán ha 15–20 szakember jutott hozzá. Hézagosak voltak az ismeretek idehaza; kicsit ahhoz tudnám hasonlítani a helyzetünket, mint amikor valaki Andy Warholt akarja megérteni, mondjuk a festészetet a klasszicizmusig ismerve. Ami hirtelen evidenssé válik, amint látjuk a hozzá vezető fejlődést. Ez is az akkori londoni utam nagy élménye volt.

– Vett egy nagy levegőt... És?

– Belevágtam. Körülbelül 40 éves hiányt kellett tehát bepótolni. Az akkori számításom szerint ez körülbelül 70 fontos könyvet jelentett.

A bölcs dadus tanácsa

Az első néhány kötet sikere megerősített az elképzelésem helyességéről. Arról viszont, hogy ezt üzletileg is érdemes csinálni, nemcsak hivatástudatból, egy dadus győzött meg. Pontosabban egy munkatársam, aki a megszünt lipóti bölcsődéből képezte át magát adminisztrátorrá, és a neve összeforrott az Animula csaknem 25 éves történetével: Sitku Magdi. Az első könyv

egy baráti, egy tonnás papír adományra készült, a nyomtatást pedig egy bohém nyomdavezető ismerősöm vállalta be. Persze a kezdeti néhány év átvészeléséhez alapvetően négy elkötelezett ember járult hozzá: Csiszér Nóra és Füredi János mellett Buda Béla és Veér András.

– Gondolom krimiket nem, csak szakkönyveket ad ki.

– Kiadványaink 95 százaléka a pszichoterápiás szakterületet érinti. Ez nemcsak a pszichiáteri (800 fős) és a klinikai pszichológusi (2000 fős) olvasótáborra jelenti, hanem a humán segítő szakmákat is magába foglalja, úgymint: családsegítés, nevelési tanácsadás, iskolapszichológia, mentálhigiéné, öngyógyítás. Mindent egybevetve, ez több tízezer embert is jelenthet.

– Azért fogad még betegeket?

– Gründoltam egy pszichoterápiás ambulanciát 8 rendelővel a belvárosban, az ma is működik, de én már nem rendelek. Nem szeretném kitenni a pácienseimet annak, hogy nem tudom befejezni a kezelésüket, ami köztudottan több éves program. Azt hiszem, többet használok azzal, hogy sok hiteles szakkönyvet elérhetővé teszek.

– Mit tart a legfontosabb eredménynek a pszichológiában?

– Erre könnyű válaszolni: a legfontosabb az a folyamat, melynek végén az agyi biológiai működések összefonódnak a pszichés jelenségek megértésével. Kezd kialakulni az egységes idegtudomány.

– Nem állom meg, hogy ne kérdezzem meg: Ön soha nem volt depressziós?

– Nem hiszem, hogy bárki kivonhatná magát a pszichológiai és biológiai törvények alól. A legtöbb embernél (nálam is) a tárgyvesztés (azaz például egy szeretett személy vagy dolog elvesztése) vált ki depresszív állapotot. A nagy kérdés in-

kább az, hogyan lehet kijönni belőle. Szerintem, van egy fontos szabály. Nyilván ismeri a fizikai, kémiai, biológiai, pszichológiai, társadalmi, egyre komplexebb mozgásformákat.

A kiadó honlapja

Van „biokémiai” depresszió, ilyenkor meghibásodik az agyi anyagcsere. Saccra, ez a tényleges depressziók néhány százaléka lehet; ezeket a legegyszerűbb kémiai szinten, azaz gyógyszerrel megoldani. Ám ha a hangulatzavar pszichés eredetű, mondjuk, egy gyász-folyamat, akkor azt pszichésen kell feldolgozni; és ha nem is tudatosan, de többnyire ezt az emberek külső segítség nélkül, maguk el is végzik.

– Ma ott tart, ahova vágyott?

– Jól vagyok, ha erre gondol. A kiadó nem cél, hanem eszköz. Az élet célja sokkal transzcendentálisabb valami. Négy gyerekem van és hat unokám. Most sietek, mert friss kiflit ígértem a legkisebb unokámnak, a másik unoka vendégnek pedig kakaós csigát.

Nagy Enikő a svédországi Varm-land megyei Kórház Pszichiátriai Ambulanciájának főorvosa. Aho- gyan a „Lélekemelő”-nek írt levelé- ben megfogalmazza: „még volt al- kalmam tanulni a szakma nagyjai- tól, Fiiredi professzortól, Szadóczky Erikától, Németh Attilától, Arató Mihálytól, Rihmer Zoltántól, Gaszner Pétertől”... A salgótarjáni lány édesanyja úgy mesélte mindig, Enikő karácsonyi ajándékként érke- zett a világra. Pszicho farmakoló- gusként kezdte, majd Kata lánya megszületése után határozta el, hogy pszichiáter lesz. Verseskötet- ének sorai a szeretet bűvöletében születtek 1994-ben.

Lélek az ezüstpapírban...

„Lepkeszárnynon rebben a lélek fuvallata,
és az érzés,
a földön-égen túli szeretet minden sejtembe beépiül,
alvó virágkent,
csirázó gabonaként gyökeret verve bennem.”

Ennyi idő távlatából lágyan sejlik át a fény a lombokon. Meleg sugárba burkolja mindazt, ami valamikor maga volt a szenvedés. Az idő csodát tesz. Érlel, elhomályosít, szépit, vagy elfeledtet, benne rejlik az örökkévalóság. Az idő gyarló tollpihe, messze röpti a feledés. Végtelen, mindenható, pedig csak egy törpe szó, mégis hatalmas. Semmissé válik a minden, porrá a szikla, a 15 év csak egy villanás.

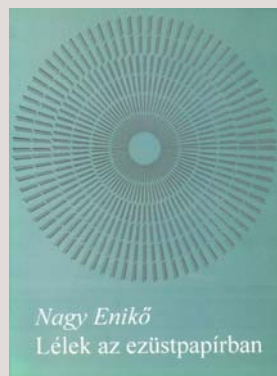
15 év. Ennyi telt el azóta, hogy megjelent a „Lélek az ezüstpapírban”. A „Lélek” ott van mindenütt. Azóta is. Néha félszegen, szégyenlősen elbújik, elrejtőzik valami láthatatlan paraván mögé, aztán újra előcsalo- gattja egy bűvös erő, ami csak van, nem tehet róla sem ő, sem én.

Nem tehetünk ellene semmit. Röpt, szárnyára vesz a fény, írni, írni, írni. Magától rajzol a toll, lebben a szárnya, nyomát otthagyja a papíron. Így, így, így jó. Végre hazatalálsz. Mindig, újra, annyi keserűség után. Mikor mar azt hitted, üres minden, a „Lélek” eltölti szívedet. Meleg, sze- retet teli áramlat, lágy simogatás. Örökkévaló.

És itt már szétfoszlik az idő, nem is volt soha. Csak a szeretet. Az em- beri alkotás csodája, ami lehetővé teszi a létezést. Ma már tudom, csak a szeretet által létezőnk.

Kívánom, hogy jusson belőle mindenkinek, aki csak szeretné.

Nagy Enikő

Próbáljon ki egy Hal-költeményt!

A Bajai Kórház több mint száz éve működő pszichiátriai osztályának munka- társa kiváló halászlét főz. A szakács neve pedig Hal. Hal Viktor.

– **Kérem, ne vegye neveletlenségnek a kérdésem, de milyen ezzel a névvel élni Baján?**

– Hogy is mondjam... sajtáságos. Az iskolában voltam keszeg, snicig, ponty, harcsa, cápa, bálna és így tovább. A legvidámabb ehhez kapcsolo- dó történet az volt, amikor 26 éves koromban egyik este csengettek aj- tómon. Három fiatal érkezett, keresték Hal urat. Kiderült, hogy az akkor még működő építőtáborból érkeztek, ahol a vetélkedő fődíját annak a csapatnak ígérték, amelyik a legnehezebb élő halat mutatja be. A többi- ek a vendéglőkben kéregettek keszegeket, ők pedig fellapozták a telefon- könyvet. Elvittek a táborba, ahol az én csapatom nyert (két láda sört), amikor 78 kilós halként bemutattak.

– **Mikor kezdett halászlét főzni?**

– Viszonylag későn, mert ez sokáig apó- som kiváltsága volt. Baján a férfiak főzik a halászlét. Merem állítani, hogy az én ha- lászlevem a legjobb a városban; legalább hússzezer bajai ugyanezt mondja magáról. Tudni kell, hogy Magyarország édesvízi halfogyasztásának 70(!) százalékát Baja és környéke adja. A bajai képes halat enni reggelire is, és bármelyik napszakban ha- lászlé, pörkölt, kocsonya, sült és rántott, rác, vadas, fokhagymás hal formájában.

– **Az itteniek nyilván úgy tartják, hogy a bajai halászlé az igazi. Miért?**

– A bajai hallénél a hal a maga nemes egyszerűségében kerül a bog- rácsba. Nem adunk hozzá mesterkéltn alaplevet és nem filézzük ki a halat, amitől a darabok gumírozottá válnak. A bajai halászlének múltja, jelene és jövője van. Története van például a gyufatésztának, ami nélkül elképzelhe- tetlen a bajai halászlé. Régen sok vízimalom működött Baján, és a mol- nárnak a fizetség mellé a molnárfiúnak egy tál ételt is kellett adnia. A víz, a hal, a liszt adva volt, így belefőzték a tésztát a halászlébe, és így való- ban laktató ételt kapott a legény. A gyufatésztát ma is speciális receptúra szerint készítik bajai asszonyok. A bajai halászlé nem egy- szerű halétel, hanem remekmű, kulináris élvezet, fogalom: utolérhetetlen ízű, aromájú, színű és illatú gasztronómiai költemény.

– **Említsük meg a Bajai Halászléfőző versenyt is...**

– 1995-ben egy lelkes bajai csapat poharazgatás köz- ben kitalálta, hogy méltó módon kellene Baján a halászlé- nek tisztelni. Azóta minden évben megrendezik Baján a Halászléfőző Népünnepélyt, ami csak szimbolikusan ver- seny, egyébként inkább tényleges népünnepély, amikor a város főterén és a környező utcákban több mint kétezer bográcsban fő a hal. Volt év, mikor közel százezer ember lá- togatott Bajára ilyenkor, nem csak az országból, hanem a világ minden részéről. És milyen a bajai virtus: amíg a ki- alakított főzőhelyeken készülnek a versenyművek, addig a többi bajai a háza előtt vagy az udvarában halat főz.

Hal Viktor halászlé receptje

Általában pontyból és törpeharcsából készítem a halász- lét. A hal kilójaként egy közepes fej vörshagymát számí- tok, ezt apróra vágom és behelyezem a bogrács aljába. Erre fektetem a besózott halszeleteket (a belsőséget és a törpeharcsát még nem). Két-három gerezd fokhagymát zú- zok rá, szeletekre vágva egy-két zöldpaprikát és két kisebb paradicsomot, valamint körülbelül fél tubusnyi piros arany krémet teszek a halra Kilója- ként 1,2–1,3 liter vizet adok hozzá, majd alagyújtok és felforralom.

Amikor a habját elfőtte, kilónként egy evőkanál pirospaprikát teszek hozzá, és 40 percig lassan forralom. Az elfőtt levét 2 dl vörösborral és víz- zel pótolom. A forrást követő huszadik perc körül kerülnek bele a törpehar- csák és a belsőségek, valamint a csípős paprikák.

A főzés vége előtt jön a kóstolás és szükség szerint a sózás! Forrástól számítva 40 perc múlva kész, addigra kifőztük a gyufatésztát, amellyel for- rón tálaljuk.

Hal Viktor

Görgényi István

Olimpiát nyert csoportterápiával

Ausztráliából látogatott Budapestre, ugyanis Sydneyben él. Fura egy terapeuta, merthogy jogász végzettséggel vezetett családterápiát, gyakorolt szociálpszichiátriát. Görgényi István sportos, dinamikus mozgású, nem látszik rajta az idő múlása, pedig már nagypapa.

Először pályakezdéséről mesél. – Kriminológiából írtam a szakdolgozatomat, közben valaki bemutatott Golschmidt Dénesnek, a pesthidegkúti osztály főorvosának. Osztálya a magyar szociálpszichiátria egyik első műhelyeként teljesen elvarázsolt. Mivel akkoriban a megtűrt tudományok közé tartozott, sok remek szociológus, pszichológus, pszichiáter, pszichoanalitikus csapódott ehhez a körhöz, rendkívül pezsgő, izgalmas élet jellemezte. Persze, hogy én is beleszerettem. Onnan csábított el Füredi professzor az alakuló Kútvölgyi kórház pszichiátriai osztályára, a Béla király úti részlegbe. Nyitott ajtós osztályként működött, bejáró vagy kijárársra alkalmas bent fekvő betegek számára, ahogyan Füredi János megálmodta. Telt-múlt az idő, egyszer csak azt vettem észre, hogy én vezetem a nagy csoportok többségét, meg családterápiázok a pszichiátrerekkel együtt.

– **Érdekes lehetett egy kívül álló debütálása a szakmában. Nem találkozott ellenérzéssel?**

– Segített, hogy sportolóként ismertek. (Talán akad aki nem tudja, hogy Görgényi István Faragó, Csapó, Szívós, Sárosi, Molnár mellett a legendás vízilabda aranycsapat tagjaként játszott, 1972-ben Münchenben olimpiai ezüstérmet, 1973-ban Belgrádban világ bajnokságot nyert. Aztán edzőként olimpiai bajnok is lett, pontosabban az általa vezetett ausztrál női vízilabda csapat győzött az olimpián 2000-ben, de erről majd később.)

Tény, hogy nyitott, lelkes légkörben dolgoztunk. Azzal kezdtem Pesthidegkúton, hogy csináltam egy sportterápiás foglalkozást, ami nagyon hamar népszerű lett. Játékos, csoportos sportfoglalkozásokat vezettem olyan betegeknek, akik szégyellték a testüket, ügyetlennek érezték magukat. A buktatókon egy csomó humorral, játékkal segítettem át őket. Borzasztóan szerették. Bár pszichiátriai, pszichológusi diploma nélkül tettem, befogadtak... Akkoriban a csoportterápiát még nem tanították intézményes keretek között. sőt! Még a szociálpszichiátria öregjei is tanultak, autodidakta módon. Kezdték járni a pszichoterápiás hétvégékre, ahol egy-kettőre kiderült, hogy az ember ért a csoportvezetéshez, vagy sem. Persze volt, aki nem örült neki, hogy egy sportoló pszichiátriai kérdésekben nyilvánít véleményt. A viták során soha senki sem vágta a fejemhez, hogy izomagyú hülye. Egyetlen pszichiáter távozott az osztályról miattam. Közölte: azért megy el, mert neki ne mondja meg egy sportoló, hogy mit tegyen. Egyébként egy nagycsoporttal kapcsolatos nézeteltérés váltotta ki a konfliktust, pszichiátriai diagnózisról természetesen nem vitatkoztam senkivel.

Emlékszem minden pénteken egykor osztályértekezletet tartottunk a Kútvölgyi részleg főorvosi szobájában. Az ominózus értekezlet előtt éppen ott, Füredi János szobájában családterápiám volt. Az értekezletre a Béla király útról és a rendelőlől

is feljöttek az orvosok, pszichológusok. Ilyenkor összegyűltek az irodában, várták, hogy bejuthassanak a főorvosi szobába, ahol én féltizenketőrkor kezdtem el a foglalkozást. Nagyon indultatos család volt, üvöltöztek mindenfélét, hogy leszúrlak, lelőlek, megöllek. A kintiek persze nem tudták, hogy kit akarnak megölni. Ilyen légkörben nem tudtam időben befejezni a terápiát, mert nem engedhettem el őket úgy, hogy ki akarják végezni egymást... A teljes személyzet várakozott kint, hallgatva a szörnyűséges ordibálást, és már azon gondolkodtak, hogy kihívják a rendőrséget. Nos, 5 perc múlva mosolyogva sétáltunk ki a családdal az ajtón.

Gyönyörű időszaka volt az életemnek, hálás vagyok annak az orvosi-pszichológusi karnak, amelynek tagjait megismerhettem. Kiemelném Ajkai Klárát, Unger Bertalant, Tóth Miklóst, Stadinger Zsuzsát és Kurimay Tamást. Teljesen megváltoztatta az életemet, hogy megértettem az emberi viselkedést.

– **Aztán jött egy fordulat az életében.**

– Igen, úgy kezdődött, hogy abbahagytam a játékot és csak a kórházban dolgoztam. Csakhogy 1984-ben megkeresett az Újpesti Dózsa és elcsábítottak edzőnek. Néhány év alatt rájöttem, hogy túl nehéz egy fené-

kel két lovat megülni, választanom kellett. A vízilabda mellé tettem le a voksomat. Kilencvenben, ahogy megnyíltak a határok, rögtön elmentem Franciaországba, a Nizza edzőjének. Aztán öt év múlva útnak indultam Ausztráliába, ahol a női vízilabda válogatottnak 2000-ben olimpiát is nyertünk.

– **Nem lehetett véletlen, hogy Franciaországból pont Ausztrália felé vette az irányt.**

– Kaptam egy ajánlatot, és abban reménykedtem, hogy edzője lehetek egy olimpiai csapatnak. Közben visszakanyarodtam a szociálpszichiátriához, az edzőség mellett kidolgoztam egy csoportélet modellt, amit már a nyolcvanas években elkezdtem publikálni. Arról, hogyan működik a teljesítményre szervezett csoport, mik a törvényszerűségei, mik állhatnak a konfliktusok hátterében, hogyan lehet ezeket feloldani, hogyan lehet együttműködőbbé, teljesítmény orientálttá tenni egy csoportot gyorsított formában. Ezt a módszert edzőként kipróbáltam, ezzel nyertünk olimpiát az ausztrál lányokkal. Közben elkezdtem egyetemeken is előadást tartani. A modelletem, (The Hunting Territory®) bemutattam Amerikában is, aztán 2004-ben megalapítottam a saját intézetemet Sydneyben. Nagyon hiányzott a csoportterápiás gyakorlat, hát most van benne részem bőven! Sokat dolgozom Ausztráliában és idehaza is. Rendszeresen tanítok Melbourne-ben, a Melbourne Business School menedzser továbbképző intézetében. Engem az tart életben, hogy egy csomó nagyon értelmes emberrel találkozom, és állandóan fejlesztem a modellt. Bevallom, hogy azokat a csoport és családterápiás módszereket használom, amiket annak idején a pszichiátriai osztályon.

– **Gyakran jön haza?**

– Egyre gyakrabban. Itt él a lányom, a vejem, a 2 unokám, nem akarok tőlük távol lenni. Ráadásul Magyarországon van egy élénk szellemi pezsgés. Minőségre, gondolkodásra, vitatkozásra éhes emberekkel találkozom itthon, ami nem jellemző Ausztráliára. Ott nyugodtabb az élet, kevesebb a feszültség, de hiányzik az intellektuális pezsgés.

Hárdi Lilla

Cordélia hallgat és szeret...

Summa cum laude minősítéssel végzett a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, majd megszerezte a pszichiátriai képesítést. Tagja a Nemzetközi Pszichanalitikus Egyesületnek. Beszélgetésünk tárgya mégis a Cordelia Alapítvány, mely a bántalmazott áldozatokat támogatja. Lilla ennek az alapítványnak az orvos-igazgatója.

Most itt ülök a Balzac utcához közeli eszpresszóban és várom az orvos-igazgató asszonyt, aki hamarosan be is robban. Ahogy meglátjuk egymást, olyan mintha barátnők lennénk ezer éve. Lilla divatos, vagy inkább elegáns öltözetben jelenik meg, szürke nadrág, szürke melly, sötét blúz és egy piros kardián. Mert fázós. Megrendeljük a pincértől a kávé, Lilla habosat, én habtalant. És máris csevegünk.

– **Szia hogy vagy ma?**
– Köszönöm szépen, fáradtan.
– **Annyi beteged volt?**
– Sok rumli van az életemben.
– **Az életed alatt mit értesz?**
– A munkámat.
– **Lehetne családi rumli is.**
– Köszönik szépen, ők jók vannak. Két felnőtt gyerekem van, lányom 28, a fiam 26 esztendő.
Ezen kívül a családhoz két szülő és számos rokon tartozik.
– **Lehagyta a férjét.**
– Mert elváltunk.
– **Úgy képelem el, hogy a pszichiáter annyi mindent tud a lélekről, hogy soha nem kerülhet gödörbe.**

– Lehet, hogy azért válik el.
– **Ha azt mondd olyan is van, hogy pszichiáter pszichiáterhez megy, elájulok.**

– Kezdheted az ájulást. A szüleim, akik pszichiáterek, ebben a cipőben jártak. Édesapám, dr. Hárdi István jól ismert szakember. Ma már nyolcvan felül vannak mind a ketten, és boldog házasságban élnek.

– **Mit csinál, ha nem dolgozol, és nem interjúkra jársz?**

– Szeretek zongorázni, színházba, koncertre járni, barátnőkkel beszélgetni, utazni. Meg szeretek futni a Ligetben reggelente.

– **Mit láttál utoljára a színházban?**

– Az idei szezonban még nem voltam. Koncerten viszont igen, a Művészetek Palotájában.

– **Az utazással, hogy állsz?**

– Két hete voltam Amszterdamban hivatalos úton. Nyáron egy keletet hetet Bajorországban nyaraltam. Olyankor nem csinállok semmit. Olvastam, futkároztam a szabadban, kirándultam és jól éreztem magam.

– **Nem húzom tovább. Térjünk rá a munkára.**

Ütötték, verték, éhezették őket...

– Többféle tevékenységet űzök, egyrészt a magánpraxisomban pszichoterápiával és analízissel foglalkozom. Ez az egyik életem. A másik a Cordélia.

– **Szép név. Hogy született?**

– Cordélia egyrészt Lear király lánya. És mit tesz az ember, ha mindent bele szeretne tenni egyetlen névbe? Hát beleteszi a szívét. A szív latinul: cor. És még mit tesz bele? Valamelyik gyereke nevét. A lányomat úgy hívják, hogy Délia. És ha a kettőt összevonod máris Cordélia lesz belőle. Arany János Lear király fordításában van egy ilyen mondat: „Cordélia mit tegyen? Hallgat és szeret.” Erről szól az életünk. Az alapítvány nevében hallga-

tunk és szeretünk. A menekültek pszichoszociális rehabilitációját így végezzük.

– **Tényleg más megközelítés kell az ilyen betegekhez?**

– Igen. Ők speciális betegek, akik nagyon súlyos testi-lelki megaláztatást, embertelen bánásmódot éltek túl. Akiknek a szemük láttára ölték meg a hozzátartozóikat, erőszakolták meg az anyjukat, vagy őket magukat, akiket évekig dolgoztattak rabszolgaként, ütöttek-verték, éhezettették, stb. A szomáliai menekültek igen gyakran mesélnek ilyen történeteket, az egyikük például úgy menekült meg, hogy ott hagyta az égő házát és addig rohant, amíg a lába bírta. Így jutott el a nagyvilágba.

– **Angolul beszélgetsz velük?**

– Mindenkit az anyanyelvén szólítunk meg. Mi képezzük a tolmácsainkat, akik a szomáliaiakkal szomálul, az afgánokkal perzsául, a koszovóiakkal albánul beszélnek.

– **Nem gondoltam volna, hogy van valaki ebben az országban, aki szomálul beszél.**

– A tolmácsokat szupervizáljuk, eseti megbeszélést tartunk nekik, hogy az ő lelküket is védjük a traumától. Az ilyen napok úgy működnek, hogy lemegyünk Bicskére, Debrecenbe, Békéscsabára, mindenhol ahol ott vannak, egyéni és csoportterápiákat végzünk a menekültekkel.

– **Hogy kerültél ezzel az egészszel „beszélő viszonyba”?**

Mama jól vagyok...

– Volt a MTA-n egy kongresszus, amit a dán anyaszervezet, az IRCT (International Rehabilitation and Research Centre for Torture Victims) tartott. Engem már Dániában képeztek ki, mert közben bele-szerettem ebbe az egészbe. Aztán 96-ban megszerveztük az itthoni menekült ellátást.

– **Hányan?**

– Ketten indultunk egy nonverbális terapeuta meg én, jelenleg 19-en vagyunk már.

– **Visszajelzést kapsz-e?**

– Hogyne, nagyon kötődnek hozzánk a betegeink, szeretnek minket, az eredmény önmagáért beszél.

– **Honnan lehet tudni, mikortól számít valaki gyógyultnak, mert nyilván ez a célotok...**

– Vagy mi mondjuk meg, hogy gyógyult, vagy elkezd dolgozni, családot alapít, elindul az életbe. Egy részük tovább megy. De külföldről is telefonálnak, írnak nekünk. „Mama jól vagyok, minden rendben!” Vagy „Sister jól vagyok, férjhez mentem.” Én vagyok a sister.

– **Mama nem is lehetsz még, hiszen olyan fiatal vagy.**

– 54 leszek mindjárt.

– **Mondom, hogy fiatal vagy! És a magánrendelődben milyen betegeket fogadsz? Depresszió, pánik?**

– Sok ember küzd pszichés panaszokkal. Mondjak egy példát? Öt évvel ezelőtt jött egy fiatal ember szorongásos panaszokkal. Lakótelepen lakott, házassági konfliktusai voltak, az üzleti életet akkortájt kezdte. Ötévi terápia után egy budai uszodás házból jött az utolsó terápiás ülésre, megszűntek a szorongásos panaszai, már a harmadik gyermeküket várják a feleségével.

– **Soká tartott, de a jelek szerint megérte. Belegondolni is szörnyű, hogy öt évig hetente háromszor tanácsokat hallgatott. A több millió szorongónak mit tudnál üzeni?**

– A pszichiáter nem üzen, csak hallgat.

– **Tényleg csak hallgatsz?**

– Nem. Amikor kell, azért meg-szólalok és a megfelelő időpontban, mint terapeuta értelmezek. Ritkán adok tanácsot. A problémákra csak rá kell vezetni a páciens. A tanács arra való, hogy ne fogadják meg az emberek.

Bozsán Eta

www.cordelia.hu